

ÇÜNÜR SULAMA KOOPERATİFİNDE KOOPERATİF-ORTAK İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

Adnan ERTAN*
Muhammed Selçuk KAYA*

ÖZET

Kırsal kesimin sosyal ve ekonomik amaçlarla örgütlenmesinde önemli rol oynayan kooperatiflerin faaliyetlerini etkili bir şekilde sürdürebilmeleri için kooperatif ortaklarının sadece bir takım yasal sorumluluklarını yerine getirmeleri yeterli değildir. Kooperatiflerin gerçek anlamda kooperatif olabilmeleri için kooperatif ilkelerinin kooperatiflerde uygulanmasına, başarılı olabilmeleri ve amaçlarına uygun faaliyet gösterebilmeleri ise kooperatif-ortak ilişkilerinin yüksek düzeyde olmasına bağlıdır.

Kuruluş amaçları belirli bir bölgede tarımsal üretim yapan çiftçilerin tarımsal üretimleri gereği ihtiyaç duyduğu suyu yer altı ve yerüstü su kaynaklarından elde etmek ve çiftçilere dağıtımını sağlamak olan sulama kooperatiflerinin çalışma konuları çok geniştir. Sulama kooperatiflerinin çalışma konularının genişliği nedeniyle bu kooperatifler tarım hizmet kooperatifleri arasında yer alır. Bu çalışmada sulama faaliyetlerinin yanı sıra perakende satış, pazarlama ve tarımsal girdi temini gibi çeşitli faaliyetleri olan Isparta ili Çünür Mahallesi Sulama Kooperatifinde kooperatif-ortak ilişkileri incelenmiş; bu bağlamda ortakların kooperatife bakış açıları, yönetime katılma istekleri, kooperatif yönetimi hakkındaki düşünceleri, kooperatifçilik bilinçleri, kooperatifin mali durumuyla ilgilenme düzeyleri, kooperatif ortağı olmalarının gerektirdiği sorumlulukları yerine getirme durumları analiz edilmiş, ortakların eğitim durumları, kullandıkları arazi genişlikleri gibi değişkenlerle kooperatif-ortak ilişkileri arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Kooperatifçilik, Sulama Kooperatifleri, Kooperatif-Ortak İlişkileri*

---

* Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi.
Isparta /Türkiye. Email: adnanertan@sdu.edu.tr

** Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. Isparta/Türkiye

ANALYSIS OF COOPERATIVE-MEMBER RELATIONS IN ÇÜNÜR IRRIGATION COOPERATIVE

ABSTRACT

Discharging of legal responsibilities by cooperative members is not enough for maintaining effectively activities of cooperatives that have an important role in the organization of countryside for economic and social purposes. Being of organizations genuinely cooperatives depends on implementation of cooperative principles and their effectiveness and being relevant in their activities depend on intensive cooperative-member relations.

Field of activities of irrigation cooperatives of which main purpose of establishment is providing the water from underground and aboveground water resources and distributing the water for agricultural activities of cooperative members are considerably wide. Due to their wide field of activities, irrigation cooperatives are categorized among the service cooperatives. In this study cooperative-member relations in the Çünür District Irrigation Cooperative which has services as retail trade, marketing and delivery of agricultural inputs are researched; in this context connections among variables such as members' outlook on their cooperative, members' eagerness to codetermination, members' opinion about the cooperative management, members' consciousness of cooperation, level of members' interest in cooperative's financial structure, members' fulfilment of their liabilities that they assume as cooperative members are analysed and connections between cooperative-member relations and the variables such as education levels of members, widths of members' farms and levels of members' adoption to their cooperatives are presented.

Keywords: *Cooperation, Irrigation cooperatives, Cooperative-member relations*

1. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada Çünür Mahallesi Sulama Kooperatifinde kooperatif ortak ilişkilerinin ortaya konması amacıyla yapılan çalışmada Ana kitleyi meydana getiren 341 tarım işletmesinin en küçüğü 5 dekar en büyüğü ise 122 dekar'dır. Yapılan çalışmalar sonucunda, örnek hacmi tek tabaka halinde ve tesadüfi örnekleme yöntemine göre 43 adet olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örnek seçimi aşamasında kullanılan formül aşağıda gösterilmiştir. (Yamane 1967)

$$n = \frac{N \cdot \sum Nh \cdot S^2 h}{N^2 \cdot D^2 + \sum Nh \cdot S^2}$$

Tesadüfi örnekleme metoduyla seçilen 43 ortakla görüşülmüştür. Bu ortakların kooperatiflerine olan bağlılıkları, kooperatif toplantılarına katılma düzeyleri, kooperatiflerine ve kooperatif yönetimine bakış açıları, diğer

ortaklarla ve kooperatifleriyle ilişkileri ve kooperatifleriyle ilgili görüşlerini ortaya koymak amacıyla yüz yüze yapılan 43 anketle bilgi toplanarak kooperatifteki kooperatif-ortak ilişkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Anketlerde elde edilen verilere ki-kare bağımsızlık testleri uygulanmış ve böylece değişkenler arasında ilişkilerin istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı belirlenmiştir.

2. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı Isparta ilinde faaliyet gösteren ve kuruluşundan bugüne büyüyen ve faaliyetlerini çeşitlendiren Çünür Mahallesi Sulama Kooperatifinde kooperatif-ortak ilişkilerinin incelenmesi ve başarılı bir kooperatif deneyiminde kooperatif-ortak ilişkilerinin düzeyi, bu ilişkilere etki eden faktörlerin ve kooperatifçilik ilkelerinin gerçekte ne kadar uygulandığının ortaya konmasıdır.

3. SULAMA KOOPERATİFLERİ VE ÇÜNÜR MAHALLESİ SULAMA KOOPERATİFİ

Sulama kooperatifleri yer altı ve yerüstü su kaynaklarından organize olarak faydalanmak isteyen çiftçilerin ekonomik güçlerini birleştirerek kurdukları örgütlerdir. Sulama tesisi, birçok çiftçinin aynı su kaynağından (nehir, gölet, kanal, artezyen, kuyu v.b.) yararlanmalarını gerektiriyorsa, bu durumda, gerek her çiftçinin kullanacağı su miktarını gerekse su alma sırasını düzenlemek amacıyla bir sulama kooperatifinin kurulmasına gereksinme vardır. Bu hususlar kooperatif aracılığıyla düzenlenmeyecek olursa, özellikle suyun kıt olduğu kurak ülkelerde ve bölgelerde kavgalara neden olabilmektedir.(Mülayim, 2006: 433) Sulama kooperatifleri, şebeke verimliliğini yükseltmekle ve sulama için gerekli olan yardımcı hizmetleri sağlamakla beraber, diğer tarım kooperatiflerinin görevleri arasında yer alan temin, tedarik ve pazarlama gibi hizmetleri de yerine getirerek çok amaçlı kooperatif olarak çalışmaktadır. Bu nedenle sulama kooperatifleri “ tarım hizmet kooperatifleri” arasında yer almaktadır. (Albayrak, Tanrıvermiş, Gündoğmuş ve Polat, 1993: 27)

Araştırmaya konu olan Çünür Mahallesi Sulama Kooperatifi, Isparta ili merkez ilçesine bağlı bir köy olup daha sonra merkez ilçeye yakınlığı da göz önüne alınarak merkez ilçeye bağlı bir mahalle haline gelen Çünür Mahallesinde 1978 yılında kurulmuştur ve günümüzde 341 ortağı ile faaliyetlerini sürdürmektedir(Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi). Kooperatif ana sözleşmesine ve kuruluş amacına uygun olarak ortaklarına ait 1710 dekar tarım alanında damlama, 2500 dekar tarım alanında da açık sulama hizmetleri sağlamaktadır. Sulama hizmetlerinin yanı sıra hayvancılık yapan üyelerine yem temini, kooperatifin bünyesindeki yem ve tüp bayiliği vasıtasıyla ortaklara yem ve tüp temini, 270 m² alanda faaliyet gösteren ve

kooperatif üyelerine yaptıkları alışveriş oranı üzerinden kar payı dağıtan bir alışveriş merkezi ile ortaklarına hizmet vermekte ve bu çeşitli faaliyetleri ile 10 kişiye devamlı, 5 kişiye de geçici istihdam sağlamaktadır. Bununla beraber kooperatif, alınan kararlar doğrultusunda, halen yapılmakta olan hizmetlere ilave olarak ortakların meyve ve sebzelerinin pazarlanması, depolanması, üretmiş oldukları sütün pazarlanması, gübre temini ve pazarlanması, alışveriş merkezinin ikinci şubesinin açılması gibi faaliyetlere de başlamıştır. Kooperatifin 2011 yılı cirosu yaklaşık 3.160.000 TL'dir. Kooperatifin sulama faaliyetleri arasında hem yeraltı (damlama) hem de yerüstü sulama faaliyetleri vardır. Kooperatif sulama hizmetlerinin yanında pek çok hizmeti vermekle beraber, ana sözleşme gereğince sulanabilir arazilerinde tarım yapmayanlar kooperatife üye olamamaktadırlar. Arazilerinde tarım yapan Çünür mahalleli her çiftçi kooperatife üye olabilmektedir.

4. KOOPERATİF-ORTAK İLİŞKİLERİNİN KOOPERATİFÇİLİKTEKİ ÖNEMİ

Kooperatif işletmeleri diğer şirket türlerinden ayıran en önemli unsurlardan birisi toplumsal fayda ve önceliklerinin esas gayeleri olmasıdır. Zira tüm diğer şirket türlerinde birincil amaç kar etmek iken, kooperatiflerde ise esas amaç birlikte yapılmasında fayda bulunan işlerin işbirliğiyle yapıldığı bir örgüt oluşturmak ve bu örgütü toplumsal sorumlulukları gözeterek devam ettirmektir. Böyle bir oluşumun gerçekleşebilmesi için en önemli etken ise ortakların amaç birliğine sahip olması, birbirlerini tanıması ve birbirleriyle sosyo-ekonomik ilişkilerinin bulunması gereğidir. Kooperatif organizasyon, kooperatif grup ve kooperatif işletmesi olmak üzere başlıca iki unsura sahiptir. Kooperatif grup üyelerin her düzeyde katılımının olduğu karmaşık bir yönetim yapısını oluşturmaya çalışır. (Birchal, 2004: 23) Kooperatif grup, işbirliği yapanların oluşturdukları bir kişiler topluluğu olup, sosyolojik karakter taşımaktadır. Kooperatif işletme ise, ortaklarına hizmet vermek üzere kurulan ve ekonomik karakter arz eden bir unsurdur. Birbirlerinden farklı karaktere sahip olan bu iki unsur, aslında birbirlerini tamamlar ve aynı toplulukla hayat bulurlar. (Duymaz, 1986: 20) Üzerinde önemle durulması gereken husus ortakların kooperatifin faaliyetlerine etkin olarak katılımının sağlanması ve kooperatif işletmenin ortaklarının etkin katılımı ile bölgede rekabet edebilecek gerekli olan büyümeye nasıl ulaşılacağıdır. Ortakların kooperatifleri ile yakın ilişkide olmasının sağlanması için sırası ile şu işlemler yapılmalıdır; İlk olarak bu kişilerin kooperatife ve kooperatif mağazalarına ilgilerinin çekilmesidir. İkinci olarak bu kişilerin kooperatifin etkin üyesi olmasının sağlanması ve üçüncü olarak ise kooperatifin faaliyetlerine istekli olarak katılmaları ve kooperatif üyesi olmanın gerektirdiği tüm sorumlulukları yerine getirmelerinin sağlanması gerekmektedir. (Ertan, 2000: 10)

Türkiye’de kooperatif işletmeleri sayıca çok olup fakat bunların pek çoğunda gerçek anlamda bir kooperatifçilik anlayışı bulunmaması ve bir kısmının sadece devletin sağladığı birtakım faydalardan yararlanmak amacıyla kooperatif adı altında kurulmuş olması nedeniyle genel olarak kooperatifler arası ilişkiler ve pek çok kooperatifte kooperatif-ortak ilişkileri düşük düzeydedir. Kooperatiflerde finansman yetersizliği, devlet yardımına bağımlılık, yetersiz iş hacmi, özdenetimin sağlanamayışı gibi birçok önemli sorunun başlıca nedenlerinden birisi kooperatif ortak ilişkilerinin zayıf oluşudur. (Yıldırım, 1992: 33) Üyelerin aktif katılımı ve üyelerin memnuniyeti olmadan kooperatif uzun vadede varlığını sürdüremez. (Bhuyan, 2007: 276) Gerçek anlamda bir kooperatif, ortaklarının sadece şeklen değil, fikirleri ve eylemleriyle de kooperatife katılmalarıyla var olabilir. Kooperatif-ortak ilişkilerinin zayıf olduğu ya da sadece bir takım prosedürleri yerine getirmek amacıyla gerçekleştiği kooperatifler belli bir süre sonra zayıflamaya dağılmaya maruz kalabilmektedirler.

Aslında başarılı kooperatiflerde bile kooperatif-ortak ilişkilerinin pek güçlü olmadığı görülmektedir. Başarılı kooperatiflerde kooperatif-ortak ilişkilerinde görülen başlıca farklılık, yüklenilen ve ödenen ortaklık paylarının yüksekliğidir. Bu kooperatiflerde ortaklar genellikle yasal olarak mümkün olan en yüksek düzeyde pay yüklenmekte ve bunun tamamını ödemektedirler. Bunu sağlayan da kooperatif yönetimine olan güvendir. Başarılı kooperatiflerin en belirgin özelliği yetenekli, özverili, çalışan ve güvenilir birer başkana sahip olmalarıdır. Başarılı kooperatiflerde de tüm işler ve sorumluluk bir-iki kişiye bırakılmış durumdadır. Bu durum, bir bakıma kooperatif önderlerinin ve yöneticilerinin önemini ortaya koymaktadır. Ancak, her zaman ve her yerde bu niteliklere sahip kişiler bulunmadığına göre, sorunun asıl çözümü, ortakların ilgisini yükseltmek ve kooperatif-ortak ilişkilerini güçlendirmektir. (Yıldırım, 1992: 35)

5. ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Görüşülenlerin kooperatife üye olma tarihlerine bakıldığında % 81,4’ünün kooperatifin ilk 10 yılında kooperatife üye olduğu görülmektedir. Buradan ulaşılabilecek sonuç kooperatifin ilk zamanlardaki yapılanmasını koruduğu ve o zamandan bugüne ortak sayısı bakımından büyük bir değişme olmadığıdır. Bu durumun sebebi ortakların kooperatife üye olmak için sulanabilecek arazilerinin olması gerektiği olabilir. Araştırma kapsamında görüşülen ortakların % 79,1’i ilkököl mezunudur. Ortaokul ve lise mezunları % 9,3’er oranla aynı seviyede olup, en düşük oran ise % 2,3 ile üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Eğitim durumlarının düşük olmasının sebebi ortakların büyük çoğunluğunun 50 ve üzeri yaşlarda olması ve gençlik zamanlarına rastlayan zamanlarda ilkököl eğitiminin toplumun büyük kesimince, bilhassa kırsal bölgelerde yaşayan kesimce yeterli

görülmesidir. Ankete katılan kooperatif ortaklarının arazi genişlikleri incelendiğinde % 56'sının 5-20 dekar arası arazisi olduğu, % 26'sının 50 dekar dan daha büyük araziye sahip olduğu, % 14'ünün 21-35 dekar arazisinin olduğu ve % 5'inin ise 36-50 arası araziye sahip olduğu görülmektedir. Ankete katılanların arazi mülkiyet durumlarına bakıldığında % 88,4'ünün kendi arazilerini kullandığı, % 11,6'sının kullandıkları araziye kiralandıkları görülmektedir.

Ankete katılan ortakların %95,3'ü kooperatife üye olurken üye olmak için fazla çaba harcamadıklarını, kolaylıkla üye olduklarını belirtmiştir. Ankete katılanların % 4,7'si ise aksi yönde görüş belirtmiştir. Ankete katılanlardan kooperatife üye olmak için çaba sarf ettiğini belirtenlerin tamamının 2000 yılı ve sonrasında üye olanlardan oluştuğu görülmüştür. Ankete katılanların % 83,7'si kooperatife üye olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okumadıklarını, % 16,3'ü ise üye olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okuduklarını söylemiştir. Ankete katılanların kooperatiflerinin üzerinde yoğunlaşması gerektiğini düşündükleri konuların başında % 46,5'lik oranla ile tarımsal ürünlerinin pazarlanması konusu gelmekte ve bunu sırasıyla % 25,6'lık oranla ile üretim girdilerinin temini, % 18,6'lık oranla diğer konular, % 4,7'lik oranla finansman ve kooperatifçilik eğitimi izlemektedir.

Ankete katılanlardan kooperatif diğer konular üzerinde yoğunlaşmalıdır diyenlerin belirttiği konular; sulama, tüketim, alış-veriş (perakende satış), soğuk hava deposu, istihdamın artırılması ve genişleme ve büyüme konularıdır.. Ankete katılanların %81'i kooperatifçilikle ilgili herhangi bir yayın okumadıklarını, % 19'u ise kooperatifçilikle ilgili herhangi bir yayın okuduklarını belirtmişlerdir. Kooperatifçilikle ilgili yayın okuma oranının en yüksek olduğu eğitim düzeyi % 100 ile üniversite mezunu olup, onu sırasıyla % 50 ile ortaokul mezunu ve % 25 ile lise mezunu olanlar onu izlemiş ve en düşük olduğu eğitim düzeyi % 11,4 ile ilkokul çıkmıştır. Ankete katılanların % 95'i en son yapılan genel kurul toplantısına katılmış, % 5'i ise katılmamıştır. Toplantıya katılanların % 65'i ortaklık görevi olduğu için, % 33'ü bilgi edinmek için katıldıklarını söylemiş, % 2'si ise hem ortaklık görevi olduğu için hem de bilgi edinmek için katıldıklarını söylemiştir. Ankete katılanların % 44'ü kooperatif idaresinde en çok kooperatif başkanının, % 33'ü yönetim kurulunun, % 14'ü ortakların, % 7'si genel kurulun sözünün geçtiğine dair görüş belirtmiştir. Ankete katılanların % 83,7'si yönetim ve denetim kurullarının görevlerini tam olarak yerine getirdiği görüşünde olup, % 16,3'ü ise yönetim ve denetim kurullarının görevlerini tam olarak yerine getirmediği görüşüne sahiptir.

Ankete katılanların, kooperatif çalışmalarından en çok kimler faydalıyor sorusuna; % 86'sı “tüm ortaklar”, %9'u “belirli kişi ve gruplar”, % 5'i ise “fikrim yok” cevabını vermiştir. Yönetim ve denetim

kurullarının görevlerini tam yaptığı görüşünde olanların % 95'i kooperatif faaliyetlerinden tüm ortakların faydalandığı görüşünde, yönetim ve denetim kurullarının görevlerini tam yapmadığı görüşünde olanların ise % 43'ü kooperatif faaliyetlerinden tüm ortakların yararlandığı, % 43'ü ise belirli kişi ve grupların yararlandığı görüşündedir. Diğer bir deyişle kooperatif faaliyetlerinden belirli bir kişi ve grupların faydalandığı görüşünde olanların % 75'i aynı zamanda kooperatif yönetim ve denetim kurullarının görevlerini tam yapmadığı görüşündedir. Yapılan ki-kare testi sonucu elde edilen $p=0,002$ değeri $p=0,05$ değerinden küçük olduğu için görüşülenlerin kooperatif idaresinde kimin sözü geçtiğine dair görüşleri ile yöneticilere ve diğer ortaklara güvenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonucuna varılmıştır. Görüşülenlerin kooperatif çalışmalarından kimlerin daha fazla yararlandığına dair görüşleri ile kooperatifleriyle gurur duymaları arasındaki ilişki de ki kare testi sonucu elde edilen $p=0,000$ değeri ile %95 güven aralığında istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Kooperatif çalışmalarından belirli kişi ve grupların faydalandığını söyleyenlerin %66'sı kooperatifleriyle hiçbir zaman gurur duymadığını, % 33'ü ise nadiren gurur duyduğunu söylemiştir. Kooperatif çalışmalarından tüm ortakların yararlandığını söyleyenlerin ise % 86'sı kooperatifleriyle her zaman, % 8'i genellikle, % 6'sı ise ara sıra gurur duyduğunu söylemiş olup kooperatif çalışmalarından tüm ortakların yararlandığı görüşünde olanların arasında kooperatifleriyle nadiren gurur duyduğunu veya hiç gurur duymadığını söyleyen yoktur.

Ankete katılanların % 11'i yönetim kurulunda görev almakta, % 89'u ise yönetim kurulunda görev almamaktadır. Yine ankete katılanların % 21'i yönetim ve denetim kurullarında görev almak istediğini, % 79'u ise yönetim ve denetim kurullarında görev almak istemediklerini söylemiştir. Yapılan ki-kare testinde elde edilen $p=0,038$ değeri $p=0,05$ değerinden küçük olduğu için görüşülenlerin yönetim ve denetim kurullarında görev alma istekleri ile kooperatifleri için fikir geliştirme ve yönetime önerilerde bulunmaları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yönetim ve denetim kurullarında görev almak isteyenlerin % 56'sı kooperatifleri için her zaman fikir geliştirip yönetime önerilerde bulduklarını, % 44'ü ise kooperatifleri için genellikle fikir geliştirip yönetime önerilerde bulduklarını söylemiştir.

Ankete katılanların %95'i kooperatifi başarılı bulduğunu, % 77'i kooperatife üye olduktan sonra gelirinde artış olduğunu söylemiştir. Arazi genişliklerine bakıldığında 36-50 dekar arası arazi kullananların % 100'ü, 21-35 dekar arası arazi kullananların %83'ü, 5-20 dekar arasında arazi kullananların % 79'u, 50 dekar ve üzeri arazi kullananların % 63'ü kooperatife üye olduktan sonra gelirlerinde artış olduğunu söylemiştir. Görüşülenlerin % 39'u genel kurul toplantısından önce kooperatifin bilanço

ve gelir-gider hesaplarıyla ilgilendiğini, % 61'i ilgilenmediğini söylemiştir. Ortakların kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme düzeyiyle ilgili diğer soruda görüşülenlerin % 42'si kooperatifin mali yapısıyla hiçbir zaman ilgilenmediğini, % 26'i her zaman ilgilendiğini, % 12'i nadiren ilgilendiğini, % 12'i genellikle ilgilendiğini, % 9'u ise ara sıra ilgilendiğini söylemiştir. Kooperatifin mali yapısıyla hiçbir zaman ilgilenmeyenlerin % 94'ü, nadiren ilgilenenlerin tamamı ilkokul mezunudur. Görüşülenler arasında yönetim kurulundakilerin hepsi kooperatifin mali yapısıyla her zaman ilgilendiklerini söylemiştir.

Ki-kare testinde elde edilen $p=0,02$ değeri $p=0,05$ 'den küçük olduğu için görüşülenlerin kooperatif ana sözleşmesini okuma durumları ile kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kooperatifin mali yapısıyla hiçbir zaman ilgilenmediğini belirtenlerin hiçbiri üye olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okumamıştır. Kooperatif mali yapısıyla her zaman ilgilendiğini söyleyenlerin % 45'i üye olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okuduğunu söylemiştir ve bunlar üye olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okuyanların % 71'ini oluşturmaktadır. Kooperatif üyelerinin arazi genişlikleri ile kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme durumları arasında yapılan ki-kare testinde elde edilen $p=0,018$ değeri $p=0,05$ 'den küçük olduğu için görüşülenlerin arazi genişlikleri ile kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme düzeyleri arasında ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Kooperatifin mali yapısıyla hiçbir zaman ve nadiren ilgilendiğini söyleyenlerin en yüksek oranda (%70) olduğu grup 5-20 dekar arası arazi kullananlardır.

Kooperatif ilkelerinin kooperatifte uygulanıp uygulanmadığını belirlemeye yönelik sorulara verilen cevaplar incelendiğinde, kooperatifin ortakların genel çıkarları doğrultusunda hareket ettiği görüşü 5'li likert ölçeğinde 4,7 ile en yüksek değeri almış, onu sırasıyla kararların fikir birliğiyle alındığı görüşü (4,67), kooperatifin alanıyla ilgili güncel gelişmeleri takip ettiği görüşü (4,07), kooperatif ilkelerinin tam uygulandığı görüşü (3,98), kooperatifin üyelerin ve yöneticilerin eğitimine önem verdiği görüşü (3,23) ve kooperatifin diğer kooperatiflerle işbirliği içinde olduğu görüşü (2,63) izlemiştir. Kooperatifin yöneticilerinin ve üyelerinin eğitimine önem verdiği görüşü 3,23 değeriyle, kooperatifin diğer kooperatiflerle işbirliği içinde olduğu görüşü de 2,63 değeri ile ortalamanın altında kalmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Ortakların Kooperatif İlkelerinin Kooperatiflerinde Uygulanmasıyla İlgili Görüşleri

	*
Kooperatifin ortakların genel çıkarları doğrultusunda hareket ettiği görüşü	4,70
Kararların fikir birliğiyle alındığına dair görüş	4,67
Kooperatifin alanıyla ilgili gelişmeleri takip ettiği ve ortakları haberdar ettiğine dair görüş	4,07
Kooperatif ilkelerinin tam olarak uygulandığı görüşü	3,98
Kooperatifin üyelerin ve yöneticilerin eğitimine önem verdiği görüşü	3,23
Kooperatifin diğer kooperatiflerle işbirliği içinde olduğu görüşü	2,63
Kooperatif ilkelerinin uygulanmasına yönelik soruların ortalamaların ortalaması	3,88

*5'li likert ölçeğinde cevapların aldığı değerlerin ortalamaları (1; Hiçbir zaman, 2; Nadiren, 3; Ara sıra, 4; Genellikle, 5; Her zaman)

Ortakların kooperatiflerini benimseme düzeyi ve memnuniyet düzeylerini ortaya koyma amacıyla ankete katılanlara yöneltilen sorulara verilen cevaplarda kooperatif yönetimine ve diğer ortaklara güven, 5'li likert ölçeğinde 4,7 ile en yüksek değeri almış olup, onu sırasıyla 4,65 değeri ile ortakların kooperatife ortak olmaktan dolayı mutlulukları, 4,58 ile kooperatifleriyle gurur duymaları, 3,95 ile ortakların kooperatiflerinden beklentilerinin gerçekleşmesi izlemiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Ortakların Kooperatiflerini Benimseme ve Memnuniyet Düzeyleri

	*
Ortakların Yönetime ve ortaklara güven	4,70
Ortakların kooperatife ortak olmaktan dolayı mutlulukları	4,65
Ortakların kooperatifleriyle gurur duymaları	4,58
Kooperatiften beklentilerin gerçekleşmesi	3,95
Ortakların kooperatiflerini benimseme ve memnuniyet düzeyini belirlemeye yönelik sorulara verilen cevapların ortalaması	4,47

*5'li likert ölçeğinde cevapların aldığı değerlerin ortalamaları (1; Hiçbir zaman, 2; Nadiren, 3; Ara sıra, 4; Genellikle, 5; Her zaman)

Ankete katılanlara; kooperatife ortak olmalarının getirdiği sorumlulukları yerine getirme düzeyleriyle ilgili 5'li likert ölçeğiyle

cevaplanan bazı sorular sorulmuştur.(Tablo 3) Bu sorulara verilen cevaplar arasında “ortak olmanın getirdiği sorumlulukları yerine getirme” 4,81 ile en yüksek ortalamaya sahiptir. Yani ortaklar ortak olmalarının getirdiği sorumlulukları hemen her zaman yerine getirdikleri görüşündedir. “Kooperatif toplantılarına katılım” 4,58 ile ikinci en yüksek ortalamaya sahip olup, onu sırasıyla “Diğer ortakların sorumluluklarını yerine getirdiği görüşü” 4,40, “Toplantılarda alınan kararlarla ilgilenme” 4,26, “Kooperatif genel kurul ve yönetim kurulu üye seçimleriyle ilgilenme” 4,21, “Üye olabilecek insanlara üye olmalarını tavsiye etme” 4,19, “Kooperatif ortaklarıyla kooperatifle ilgili konuşmalar yapma” 3,72, “Kooperatifin hedeflerine ulaşması için çalışmalarda bulunma” 3,60, “Kooperatif için fikir geliştirme ve yönetime tavsiyelerde bulunma” 3,28 ve “Kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme” 2,67 ortalama değerleriyle izlemektedir. Bu gruptaki sorulara verilen cevapların ortalamalarının ortalaması 3,97 olup, “Kooperatif ortaklarıyla kooperatifle ilgili konuşmalar yapma” 3,72, “Kooperatifin hedeflerine ulaşması için çalışmalarda bulunma” 3,60, “Kooperatif için fikir geliştirme ve yönetime tavsiyelerde bulunma” 3,28 ve “Kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme” 2,67 ortalama değerleriyle grup ortalamasının altındadır (Tablo 3).

Tablo 3: Ortakların Kooperatife Ortak Olmalarının Getirdiği Sorumlulukları Yerine Getirme Düzeyleri

	*
Ortakların, ortak olmanın getirdiği sorumlulukları yerine getirdikleri görüşü	4,81
Kooperatif Toplantılara Katılım	4,58
Diğer ortakların sorumluluklarını yerine getirdiğine dair görüş	4,40
Toplantılarda Alınan Kararlarla İlgilenme	4,26
Kooperatif genel kurul ve yönetim kurulu üye seçimleriyle ilgilenme	4,21
Üye olabilecek insanlara üye olmalarını tavsiye etme	4,19
Kooperatif ortaklarıyla kooperatifle ilgili konuşmalar yapma	3,72
Kooperatifin hedeflerine ulaşması için çalışmalarda bulunma	3,60
Kooperatif için fikir geliştirme ve yönetime önerilerde bulunma	3,28
Kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme	2,67
Kooperatif ortaklarının ortak olmalarının getirdiği sorumlulukları yerine getirme düzeyini belirlemeye yönelik sorulara verilen cevapların ortalaması	3,97

*5’li likert ölçeğinde cevapların aldığı değerlerin ortalamaları (1; Hiçbir zaman, 2; Nadiren, 3; Ara sıra, 4; Genellikle, 5; Her zaman)

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre ortakların % 93'ünün kooperatife 2000 yılından önce ortak olduğu, % 79'unun ilkökul mezunu olduğu, % 95'inin fazla çaba sarf etmeden kooperatife ortak oldukları, ortak olmak için fazla çaba sarf edenlerin 2000 yılından sonra ortak olanlar olduğu tespit edilmiştir. Ortakların % 83,7'si ortak olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okumadığını, % 81'i kooperatifçilikle ilgili herhangi bir yayın okumadığını belirtmiştir. Ortakların ortak olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okuyup okumama durumlarıyla eğitim düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ortakların % 46'sı kooperatifin pazarlama üzerine yoğunlaşması gerektiğini, % 25'i ise üretim girdilerinin temini üzerine yoğunlaşması gerektiğini belirtmiştir.

Ortakların % 95'ü kooperatiflerini başarılı bulduklarını, % 77'si ortak olduktan sonra gelirlerinde artış olduğunu söylemiştir. Ortakların kooperatife ortak olmaktan dolayı mutlulukları, kooperatifleriyle gurur duyma düzeyleri, yöneticilere ve diğer ortaklara olan güvenleri de yüksek ortalamalara sahiptir. Ortakların en son yapılan genel kurul toplantısına katılma oranı % 95 olup, katılanların % 65'i ortaklık görevi olduğu için, % 33'ü ise bilgi edinmek için katıldıklarını belirtmiştir. Ortakların % 44'ü kooperatif idaresinde en çok kooperatif başkanının, % 33'ü yönetim kurulunun, % 14'ü ortakların, % 7'si genel kurulun sözünün geçtiği görüşündedir. Yönetim ve denetim kurullarının görevleri tam olarak yerine getirdiği görüşünde olanların oranı % 84'tür. Ortakların % 84'ü kooperatif çalışmalarından tüm ortakların yararlandığını, % 9'u ise daha çok belirli kişi ve grupların yararlandığını söylemiştir. Kooperatif faaliyetlerinden daha çok belirli kişi ve grupların faydalandığını belirtenlerin % 75'i yönetim ve denetim kurullarının da görevlerini tam yapmadığını belirtmiştir. Ortakların kooperatif idaresinde kimin sözünün geçtiğine yönelik görüşleri ile ortakların yöneticilere ve diğer ortaklara güvenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yine ortakların kooperatif çalışmalarından kimlerin daha fazla yararlandığına yönelik görüşleri ile kooperatifleriyle gurur duymaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kooperatif çalışmalarından belirli kişi ve grupların faydalandığı görüşünde olanlar kooperatifleriyle ya hiç gurur duymadıklarını ya da nadiren gurur duydıklarını belirtmiştir. Ortakların % 79'u yönetim ve denetim kurullarında görev almak istememekte, % 21 ise yönetim ve denetim kurullarında görev almak istemektedir. Yönetim ve denetim kurullarında görev alma isteği ile kooperatif için fikir geliştirip yönetime önerilerde bulunma arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuş olup, yönetim ve denetim kurullarında görev almak isteyenlerin % 56'sı her zaman, % 44'ü ise genellikle kooperatifleri için fikir geliştirip yönetime önerilerde bulduklarını belirtmiştir.

Ortakların kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme düzeyleri % 53,4 olup, genel kuruldan önce bilanço ve gelir-gider hesaplarıyla ilgilenme oranları ise % 39'dur. Ortaklardan yönetim kurulunda görev alanlar kooperatifin mali yapısıyla her zaman ilgilendikleri söylemiştir. Ortakların eğitim durumlarına göre kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme düzeylerine bakıldığında, kooperatifin mali yapısıyla hiçbir zaman ilgilenmeyenlerin % 94'ünün ve hiçbir zaman, nadiren ve ara sıra ilgilenenler bir grup olarak ele alınırsa bunların % 92'sinin, ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme düzeyiyle ortak olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okuma durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuş olup, kooperatifin mali yapısıyla her zaman ilgilendiğini söyleyenler, ortak olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okuyanların % 71'ini oluşturmaktadır. Kooperatifin mali yapısıyla hiçbir zaman ya da nadiren ilgilenenlerin hiçbiri ortak olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okumamıştır. Ortakların ortak olmalarının gerektirdiği sorumlulukları yerine getirme düzeyleri genel olarak yüksek olup kooperatifleri için fikir geliştirme ve yönetime önerilerde bulunma ortalamalarının ve kooperatifin mali yapısıyla ilgilenme ortalamalarının diğer ortalamalara göre düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Kooperatif ilkelerinin uygulamasına yönelik sorularda ise kooperatifin yöneticilerin ve ortakların eğitimine verdiği önemin ve diğer kooperatiflerle işbirliğinin ortalamaları diğer ortalamalardan düşük çıkmıştır.

Çünür Sulama Kooperatifinde güvenilir bir başkanın ve yönetim ekibinin yönetimde bulunduğu görülmektedir. Ancak bu durum ortakların yönetime katılımını ve kooperatifi kontrolünü etkilememelidir. Yönetime olan güven kooperatiflerin başarısında önemli bir faktör olsa da kooperatif-orlak ilişkileri olumsuz yönde etkilememelidir. Ortakların kooperatif ana sözleşmesini ve kooperatifçilikle ilgili yayın okuma oranlarının düşüklüğü de göz önüne alınırsa kooperatifçilik ilkelerinden eğitim, öğretim ve bilgilendirme ilkesinin uygulanmasına kooperatif bünyesinde daha fazla önem verilmeli; ortaklara ve yöneticilere gerekli konularda eğitimler verilmeli ve bu amaçla diğer kooperatiflerle ve kooperatif üst birlikleriyle koordinasyon sağlanmalıdır.

Daha sık aralıklarla üyelere bilgilendirme toplantıları, konferans, sempozyum gibi aktiviteler düzenlenmeli, sosyal ilişkilerin güçlendirilmesi için, çay-kahve sohbetleri tertip edilmesi kooperatif ortak ilişkilerini güçlendirecektir. Yine kooperatif yönetim kurulunun, üyelerinin acı günlerinde ve mutlu günlerinde yanlarında olmaları ortakların kooperatiflerine olan bağlılığını artıracaktır. Ayrıca Çünür sulama kooperatifinin hemen yanı başında Çünür yerleşkesinde olan Süleyman Demirel Üniversitesi araştırma merkezlerinden ve öğretim üyelerinden; ziraat, ekonomi, işletme, pazarlama ve kooperatifçilik konularında akademik

destek almaları kooperatife ve kooperatif ortaklarına kuşkusuz büyük yararlar sağlayacaktır. Ayrıca kooperatifin ortakları bilgilendirmek amacıyla en azından ayda bir defa dergi ve bülten çıkarması ortakların kooperatifleri ile olan ilişkilerini güçlendirecektir.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK,N., TANRIVERMİŞ,H., GÜNDOĞMUŞ,E. ve POLAT,İ. **Türkiye’de Sulama Şebekelerinin Verimli Olarak İşletilmesi Açısından Sulama Kooperatifleri ve Birliklerinin Önemi ve Geliştirilebilme Olanakları**, TKK Kooperatifçilik Dergisi, Sayı:103, Ankara, s.27-39.,1993.
- BHUYAN, S. **The “People” Factor in Cooperatives: An Analysis of Members’ Attitudes and Behaviour**, Canadian Journal of Economics, Vol. 55, Montréal,2007.
- BIRCHAL, J., SIMMONS, R. **What motivates members to participate in the governance of consumer co-operatives? A study of the Co-operative Group**, Research Report, Stirling University, Stirling, 2004.
- DUYMAZ, İ., **Kooperatif İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, Bilgehan Basımevi, İzmir, 1986.
- ERTAN,A., **"Kooperatifin Pazarlama Faaliyetlerine Kooperatif Üyelerinin Etkin Olarak Katılımının Sağlanması Ve Amerika Örneği"**, Türk Kooperatifçilik Kurumu Karınca Kooperatif Postası Dergisi, sayı 768, Ankara Aralık 2000
- TURAN, A. ERTAN, A. **Gülbirlik Ortaklarının Kooperatif Ortak İlişkisi Yönünden Analizi** SDÜ İ.İ.B.F. Dergisi, sayı Isparta Güz 2001
- Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi**, 28 Mart 2012, 153.
- MÜLAYİM, Z. G., **Kooperatifçilik**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006.
- YILDIRIM, Ş., **Kooperatif Kuruluşlarda Başarının Artırılmasına Yönelik Önlemler**, Milli Produktivite Yayınları, Ankara, 1992.